

Na zakończenie, oceniając cały podręcznik można zauważyć, że pomimo niewątpliwie pozytywnych jego walorów, występują w nim mankamenty w zakresie braku wykazu literatury, aktualnych wielkości ekonomicznych w gospodarce Polski oraz wpływu prywatyzacji majątku na PKB.

Niezależnie od tych uwag, pragnę wyraźnie zaakcentować, że podręcznik Władysława Balickiego wnosi cenny wkład naukowy i dydaktyczny do piśmiennictwa ekonomicznego okresu po 1990 roku i jest przydatny do studiowania makroekonomii.

Jan Górawski

Prognozowanie gospodarcze. Metody i zastosowania,
praca zbiorowa pod red. Marii Cieślak, PWN, Warszawa
1998, ss. 311.

Proces transformacji społeczno-gospodarczej w Polsce przyczynił się do nowego spojrzenia na rolę metod ilościowych w badaniach społeczno-ekonomicznych. Rola ta niewątpliwie coraz bardziej się zwiększa. Trudno bowiem wyobrazić sobie dzisiaj ekonomistę-menedżera nie znającego podstawowych, statystycznych narzędzi analizy zjawisk ekonomicznych. Tym bardziej, że metody te pozwalają na stosunkowo precyzyjne wnioskowanie, dając tym samym obiektywne podstawy do podejmowania, przez różne ośrodki decyzyjne, decyzji o wysokiej jakości.

Do metod statystycznych, które szeroko powinny być stosowane w praktyce gospodarczej należą, jak się wydaje, metody prognozowania zjawisk społeczno-ekonomicznych. Nie można bowiem racjonalnie gospodarować bez przewidywania zachowania się obiektów ekonomicznych w przyszłości.

W związku z powyższym z dużym zadowoleniem i zainteresowaniem powitać należy ukazanie się na rynku pracy pt. *Prognozowanie gospodarcze* pod redakcją M. Cieślak.

Zainteresowanie to jest tym większe, że Pani Prof. Maria Cieślak jest znanym i uznanym specjalistą z zakresu prognozowania, a równocześnie wybitnym dydaktykiem. Stąd też praca posiada nie tylko duże walory merytoryczne ale również i dydaktyczne.

Będąc przedmiotem naszej recenzji pozycja składa się z dwunastu rozdziałów, które zostały podzielone na dwie części. W pierwszej części nazwanej *Metody* obejmującej osiem pierwszych rozdziałów przedstawione zostały metody prognozowania zjawisk gospodarczych. Początkowe dwa rozdziały stanowią wprowadzenie do procesu prognozowania. Omówiono w nich pojęcie i funkcje prognoz, a także organizację procesu prognostycznego, jako że proces ten jest wieloetapowy. Podkreślono również, że w literaturze przedmiotu spotyka się wiele różnych definicji prognozy, niemniej jednak ich wspólną cechą jest to, że opierają się one na uznaniu prognozowania za racjonalne, naukowe przewidywanie przyszłych zdarzeń.

Autorzy pracy słusznie podkreślili, że o jakości prognozy w dużym stopniu, ale nie w jedynym, decyduje jakość modelu, na podstawie którego prognozę się konstruuje. Zaprezentowali też w sposób usystematyzowany podstawowe kryteria oceny jakości prognozy, wskazując jednocześnie, i z tym należy się bezwzględnie zgodzić, że żadne z tych kryteriów nie gwarantuje uzyskania trafnej prognozy. Jest to oczywiste, jako że przyszłość nigdy nie była i nie jest również obecnie w pełni przewidywalna.

Autorzy zwrócili też uwagę na znaczenie danych statystycznych w procesie prognozowania. Wydaje nam się jednak, że problematyce tej poświęcono zbyt mało miejsca, sygnalizując tylko w sposób mocno skrócony, że dane te powinny być rzetelne, jednoznaczne, kompletne, aktualne i porównywalne. Sądzymy, że kwestii tej należałoby poświęcić więcej miejsca, jako że prognozy otrzymywane na podstawie danych o niskiej jakości, będą siłą rzeczy prognozami mało precyzyjnymi, bez względu na to, jak wysublimowane metody prognozowania będą stosowane.

Rozdział trzeci poświęcono metodom prognozowania na podstawie szeregów czasowych. Omówiono w nim metody najprostsze (nawna, średniej ruchomej), jak i bardziej zaawansowane (modele autoregresyjne, ARMA, ARIMA itp.). Modele szeregów czasowych są bardzo często wykorzystywane w procesie prognozowania, z uznaniem więc należy podkreślić, że fakt ten również znalazł

swoje odbicie w recenzowanej pracy. Cenne przy tym jest, że Autorzy prezentując poszczególne metody zwrócili uwagę na ich wady i zalety, a także warunki ograniczające ich stosowanie. Wydaje się przy tym, że kwestie te mogłyby być jeszcze bardziej wyeksponowane w pracy.

Pewną wątpliwość recenzenta budzi sposób klasyfikacji metod prognozowania dokonany w tym rozdziale. Czy bowiem modelem adaptacyjnym jest tylko model trendu pelzającego, czy też do klasy tej należy również np. model wygładzania wykładniczego? Wprawdzie przy dokonywaniu klasyfikacji metod Autorzy mogli zastosować własne kryteria, to jednak wydaje się, że pewna jednoznaczność w tym zakresie powinna być zachowana.

Uważamy też, że w rozdziale tym Autorzy powinni zwrócić uwagę Czytelnika na możliwość szacowania parametrów funkcji trendu w oparciu o indeksy dynamiki.

Rozdział czwarty traktuje o prognozowaniu na podstawie modelu ekonometrycznego. Przedstawiono w nim problem doboru zmiennych objaśniających do modelu, a następnie zasady budowy prognoz na podstawie modeli jednorównaniowych i wielorównaniowych. Na szczególną uwagę zasługuje poruszenie w tym rozdziale problematyki konstrukcji prognozy na podstawie modelu ekonometrycznego, w którym występują jakościowe zmienne objaśniające, bądź modelu, w którym zmienna objaśniana jest zmienną zero-jedynkową. Autorzy pracy przedstawili też model umożliwiający prognozowanie zmiennej objaśnianej w sytuacji, gdy klasyczne założenie o stabilności parametrów strukturalnych modelu nie może być utrzymane.

Natomiast zdaniem recenzenta zbyt skrótowo zaprezentowano możliwość stosowania zmiennych syntetycznych w prognozowaniu. A przecież wiele zjawisk społeczno-ekonomicznych to zjawiska złożone. Wydaje się, że lepszym rozwiązaniem byłoby ograniczenie problematyki prognozowania na podstawie modeli wielorównaniowych na korzyść modeli zmiennych syntetycznych, tym bardziej, że w praktyce gospodarczej modele wielorównaniowe są stosunkowo rzadko wykorzystywane jako narzędzia prognozowania.

Następne trzy rozdziały pracy poświęcone zostały prognozowaniu analogowemu, heurystycznemu i scenariuszom prognostycznym. Metody te, co podkreślili Autorzy, mają zastosowanie szczególnie w odniesieniu do zjawisk, w których wykryte prawidłowości są mało stabilne. Wtedy klasyczne metody prognozowania nie są zbyt efektywne. Zaprezentowanie tych metod było więc ze wszech miar pożądane, jako że z sytuacjami takimi mamy w praktyce gospodarczej nader często do czynienia.

Ostatni, ósmy rozdział tej części pracy dotyczy prognoz ostrzegawczych. W sposób przejrzysty i jasny zdefiniowano w nim prognozę ostrzegawczą, a następnie zaprezentowano metody wyznaczania tego typu prognoz. Problematyka ta w warunkach gospodarki rynkowej wydaje się szczególnie aktualna dla każdego obiektu ekonomicznego. Wysiłki zmierzające do uregulowania procesu gospodarczego są bowiem, jak stwierdzili Autorzy, bardziej długotrwałe i kosztowne niż te działania, które trzeba przedsięwziąć dla odwrócenia niekorzystnych tendencji. Niewątpliwie jest to prawda.

W części drugiej pracy nazwanej *Zastosowania* przedstawione zostały przykłady prognozowania w przedsiębiorstwie. Materiał zawarty w tej części podzielono na cztery rozdziały.

W pierwszym (dziewiątym w kolejności) omówiono podstawowe problemy prognostyczne występujące w przedsiębiorstwie, w następnych natomiast zaprezentowano:

- prognozy wybranych zmiennych makrootoczenia firmy (rozdział 10),
- prognozy poszczególnych elementów mikrootoczenia przedsiębiorstwa (rozdział 11), oraz
- prognozy niektórych zmiennych wewnętrznych przedsiębiorstwa, takich jak: sprzedaż, koszty, zmienne finansowe itp. (rozdział 12).

Należy jedynie wyrazić żal, że rozważania zaprezentowane w tej części, nie zostały poparte bardziej rozbudowanymi przykładami empirycznymi.

Pracę zamykają tablice oraz bogata literatura przedmiotu.

Lektura recenzowanej pracy pozwala skonstatować, że:

- jest to praca bardzo aktualna i potrzebna w praktyce gospodarczej,
- ujmuje ona w sposób całościowy problematykę prognozowania oraz prezentuje całą gamę metod prognostycznych, począwszy od tych najprostszych a skończywszy na mocno zaawansowanych,
- omawiane w niej metody są ilustrowane przykładami empirycznymi,
- cechuje ją przejrzysta kompozycja, klarowność i logiczność prezentowanego wykładu oraz jasny i zwarty język,

— przedstawia problemy dotyczące prognozowania w sposób konsekwentny, wskazujący na głębłą znajomość tych zagadnień przez Autorów.

Szkoda tylko, że Autorzy pracy nie pokusili się o przedstawienie możliwości wykorzystania w procesie konstrukcji prognoz popularnego, a równocześnie prostego w użyciu narzędzia jakim jest arkusz kalkulacyjny Excel.

Zasygnalizowane w recenzji uwagi, niekiedy dyskusyjne, nie przekreślają faktu, że wartość pracy jest znaczna. Jej walory są tym bardziej godne podkreślenia, że oparta ona została na własnych doświadczeniach badawczych i dydaktycznych Autorów. Powinna ona trafić do rąk tych wszystkich, którzy interesują się i zajmują problemami prognozowania zjawisk masowych. Stanowiąc dla nich będzie niewątpliwie bardzo interesującą lekturę fachową.

Marek Witkowski

Problemy polityki ekonomicznej. Studia i szkice na Jubileusz Profesora Zdzisława Dąbrowskiego, praca zbiorowa pod red. naukową Jerzego Tarajkowskiego, Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Poznań 1998, ss. 333.

Recenzowana praca to zbiór esejów i artykułów opublikowanych z okazji benefisu 70-lecia prof. dr. hab. Zdzisława Dąbrowskiego, długoletniego pracownika naukowego i zasłużonego kierownika Katedry Polityki Gospodarczej i Planowania Rozwoju Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

Praca zbiorowa została przygotowana przez współpracowników naukowych – kolegów i uczniów Profesora – jako wyraz uznania dla Jego dokonań naukowych i dydaktycznych.

Przedstawiony wybór prac stanowi szerokie spektrum problemów nauki ekonomii i aktualnych zagadnień polityki ekonomicznej, związanych z transformacją ustrojową i zmianą systemu gospodarczego.

Publikacja zawiera 15 tematów, opracowanych przez 20 autorów. Podkreślenia wymaga wysoki poziom merytoryczny oraz znakomita strona edytorska, za co należy wyrazić uznanie Wydawnictwu Akademii Ekonomicznej w Poznaniu.

W książce znalazły odbicie podstawowe nurty badań znakomitego Jubilata. Szeroka problematyka dotyczy między innymi interwencjonizmu państwowego, funkcjonowania przedsiębiorstw w nowym systemie ekonomicznym, związków między problematyką makro- i mikroekonomiczną, zagadnień koniunktury i rozwoju gospodarczego, przemian ustrojowych i transformacji gospodarki. Szczególnym obszarem zainteresowań Profesora Dąbrowskiego były problemy przemian systemu planowania w Polsce i prace o charakterze analitycznym, opisujące zjawiska przemian systemowych: gospodarczych i społecznych oraz przekształcania gospodarki dla osiągnięcia większej efektywności.

Znaczenie dla postępu nauk ekonomicznych i ocenę merytoryczną studiów opublikowanych w jubileuszowym tomie można ująć syntetycznie w trzech płaszczyznach:

- poznawczej,
- dydaktycznej,
- informacyjnej.

Podział ten ma charakter porządkujący a nie wartościujący. Ewolucja i zróżnicowanie poglądów, zarysowane w podejściach do podstawowych problemów ekonomii, jest interesującym zjawiskiem, charakterystycznym dla okresu transformacji systemu ekonomicznego.

W płaszczyźnie poznawczej – wiedza, zawarta w różnotematycznych studiach ma istotne znaczenie dla pogłębienia znajomości procesów transformacyjnych. Studia o charakterze teoretycznym dotyczą kluczowych problemów ekonomii, kreowania nowej rzeczywistości oraz ocen i kierunków przyszłych strategii rozwoju. Istotne znaczenie poznawcze mają prezentowane prace o charakterze analitycznym. Obejmują one problematykę przebiegu i oceny transformacji systemu